

Sygn. akt III AUa 526/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 listopada 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Białecka
Sędziowie:	SSA Urszula Iwanowska SSA Jolanta Hawryszko (spr.)
Protokolant:	St. sekr. sąd. Edyta Rakowska

po rozpoznaniu w dniu 22 listopada 2012 r. w Szczecinie

sprawy L. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.

o umorzenie należności funduszu alimentacyjnego

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 25 kwietnia 2012 r. sygn. akt VI U 1246/11

zmienia zaskarżony wyrok i oddała odwołanie.

Sygn. akt III AUa 526/12

UZASADNIENIE

L. K. odwołał się od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. z 9 sierpnia 2011 r. odmawiającej umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaty świadczeń z tego funduszu oraz 5% opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu za okres od października 1999 r. do kwietnia 2004 r. w łącznej kwocie 12.125,79 zł. Podniósł, że zadłużenie powstało w okresie kiedy był osobą bezrobotną. Aktualnie również ma trudną sytuację finansową, zdrowotną i rodzinną.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania.

Wyrokiem z 25 kwietnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że umorzył należności likwidowanego Funduszu Alimentacyjnego z tytułu wypłaty

świadczeń z tego funduszu oraz 5% na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu wobec ubezpieczonego L. K. za okres od października 1999 r. do kwietnia 2004 r., w części dotychczas niewyegzekwowanej od ubezpieczonego.

Sąd okręgowy ustalił, że zgodnie z orzeczeniem z 9 kwietnia 1999 r. L. K. został zobowiązany do płacenia na rzecz G. K. 400 zł miesięcznie tytułem kosztów utrzymania rodziny na czas trwania procesu o rozwód poczynając od 7 grudnia 1998 r. tj. po 133,34 zł na każdą osobę (G. K. oraz córki K. i A.). Wyrokiem z 23 grudnia 1999 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie rozwiązał przez rozwód małżeństwo G. K. i L. K., powierzył wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnią córką małżonków, A. matce ograniczając władzę ojcu do współdecydowania o istotnych sprawach życiowych dziecka, a także zobowiązał oboje rodziców do ponoszenia kosztów wychowania i utrzymania małoletniej A. oraz zasądził od L. K. na rzecz córki alimenty po 300 zł miesięcznie. Ubezpieczony nie płacił alimentów, a prowadzona przeciwko niemu egzekucja komornicza okazała się bezskuteczna. W dniu 11 października 1999 r. komornik sądowy skierował do ZUS wnioski o przyznanie świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego na podstawie tytułu wykonawczego – postanowienia z 9 kwietnia 1999 r. Decyzją z 20 października 1999 r. ZUS przyznał G. K. świadczenie z funduszu alimentacyjnego dla K. i A. K. w kwocie po 133,34 zł dla każdej z nich. Decyzją z 24 sierpnia 2001 r. organ rentowy wstrzymał wypłatę świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego dla K. K. od września 2001 r. We wrześniu 2002 r. organ rentowy został zawiadomiony o zmianie wysokości alimentów, jako podstawę wskazano wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie z 23 grudnia 1999 r. Decyzją z 23 września 2002 r. organ rentowy przyznał A. K. z funduszu alimentacyjnego świadczenie w kwocie 300 zł miesięcznie. Według stanu na 7 czerwca 2004 r. wobec Funduszu Alimentacyjnego wyniosło 14.420,35 zł. Przeciw L. K. zostało wszczęte postępowanie egzekucyjne o zwrot wypłaconych kwot. Stan zadłużenia ubezpieczonego wobec zlikwidowanego Funduszu Alimentacyjnego na 29 lipca 2011 r. wyniósł 12.125,79 zł. W dniu 10 czerwca 2011 r. L. K. złożył w ZUS wniosek o umorzenie zaległości z likwidowanego Funduszu Alimentacyjnego. L. K. jest osobą samotną. Nie ma stałego adresu zameldowania. Mieszka w użyczonym pokoju w gospodarstwie w T.. Właścicielem gospodarstwa jest ojciec chrzestny córki ubezpieczonego. Ubezpieczony nie płaci za utrzymanie u gospodarza, w zamian za możliwość zamieszkiwania i wyżywienie pomaga mu w gospodarstwie. Sąd I instancji przyjął, że L. K. jest osobą schorowaną. Cierpi na niedorozwój umysłowy na poziomie lekkim z cechami regresu intelektualnego i zaburzeń osobowości na podłożu wcześniejszych zmian organicznych CUN. Stopień zaawansowania schorzenia uzasadniał uznanie ubezpieczonego za osobę całkowicie niezdolną do pracy już od października 1999 r. Sąd okręgowy ustalił, że L. K. nie posiada żadnego majątku. Ostatnim miejscem pracy było Przedsiębiorstwo (...), stosunek pracy rozwiązał się w czerwcu 1998 r. W późniejszym okresie ubezpieczony nie pracował, pozostawał zarejestrowany w Powiatowym Urzędzie Pracy jako bezrobotny. Od 1 września 2004 r. L. K. ma przyznane prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy na stałe. Aktualna wysokość świadczenia rentowego wynosi 1.059, 09 zł brutto miesięcznie, z którego komornik dokonuje potrąceń na rzecz Funduszu Alimentacyjnego i ubezpieczonemu do wypłaty pozostaje kwota 364,09 zł.

Kierując się treścią art. 16 i 17 ustawy z dnia 18 lipca 1974 r. o funduszu alimentacyjnym (Dz. U. Nr 45, poz. 200 ze zm.) oraz art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 139 poz. 992 ze zm.) sąd okręgowy ocenił, że w sprawie zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności uzasadniające umorzenie zaległości odwołującego. Przede wszystkim ciężka sytuacja ekonomiczna, brak stałej pracy, a także brak perspektyw na jakąkolwiek pracę z uwagi na ciężki stan zdrowia, nadto bardzo niewielkie dochody w postaci renty z tytułu niezdolności do pracy wypłacanej ubezpieczonemu od września 2004 r. mają istotne znaczenie. Jedynym stałym dochodem odwołującego jest renta, z której po potrąceniach zostaje mu 364,09 zł. Kwota ta wystarcza ubezpieczonemu wyłącznie na podstawowe zaspokojenie potrzeb życiowych. Zobowiązany jest w szczególnej sytuacji rodzinnej, samotny, nie ma stałego adresu zameldowania. Sąd I instancji akcentował ciężki stan zdrowia. Z orzeczenia lekarza orzecznika ZUS z 18 listopada 2004 r. wynika, że rozpoznane u ubezpieczonego schorzenie uzasadniało uznanie go za osobę całkowicie niezdolną do pracy już od października 1999 r., a zatem od miesiąca, w którym świadczenie alimentacyjne zaczęło być wypłacane z Funduszu Alimentacyjnego, brak jest zatem podstaw do przyjęcia, że ubezpieczony miał możliwość podjąć starania w celu spłaty zadłużenia wobec funduszu, poprzez chociażby znalezienie źródła utrzymania, w okresie za który organ rentowy domaga się zwrotu należności. Zwłaszcza, że charakter schorzenia, które było podstawą przyznania renty, a mianowicie niedorozwój umysłowy

na poziomie lekkim z cechami regresu intelektualnego i zaburzeń osobowości na podłożu wcześniejszych zmian organicznych CUN pozbawia wnioskodawcę możliwości starania się o pracę chociażby w zakładzie pracy chronionej.

Apelację od wyroku złożył organ rentowy zarzucając naruszenie prawa materialnego, art. 68 ust. 1 ustawy z 28.11.2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2006, nr 139, poz. 992 ze zm.) poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie prowadzące do przyjęcia, że wobec wnioskodawcy zachodzi szczególnie uzasadniony przypadek związany z sytuacją zdrowotną lub rodzinną stanowiący podstawę do umorzenia należności likwidowanego Funduszu Alimentacyjnego. W uzasadnieniu skarżący podniósł, że ubezpieczony nie jest samotny, ma przecież córki i posiada stały dochód w postaci renty z tytułu niezdolności do pracy; za korzystanie z lokalu w T. nie ponosi opłat w zamian za drobne prace w gospodarstwie. Ubezpieczony miał przyznaną rentę już od września 2004 r., a zatem już od tego okresu posiadał stały dochód, z którego, z czym winien się liczyć, ZUS będzie mógł egzekwować wypłacone na rzecz jego córek świadczenia zwłaszcza, że był poinformowany o obowiązku zwrotu wypłaconych należności z Funduszu. Mógł wówczas wystąpić do ZUS o rozłożenie spłaty należności w dogodnych dla siebie ratach, co uchroniłoby go od zapłaty kosztów egzekucyjnych i zmniejszyłoby kwotę potrąceń z renty. Przez okres 7 lat (2004-2011) spłacone zostało tylko ok. 2000 zł należności. Alimenty mają pierwszeństwo w egzekucji przed innymi należnościami, a ich egzekucja nie podlega takim ograniczeniom jak inne należności. Świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego były wypłacane przez ZUS w zastępstwie zobowiązanego do alimentów, gdy egzekucja wobec niego była bezskuteczna, a zatem zwrot takich należności Funduszowi musi być regułą, zaś ich umorzenie może nastąpić tylko w sytuacjach bardzo wyjątkowych. Wskazując na powyższe organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości poprzez oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylene zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja jest uzasadniona. Sąd apelacyjny, jakkolwiek w całości podzielił ustalenia sądu I instancji, to na ich podstawie dokonał całkowicie odmiennej oceny prawnej. Zdaniem sądu odwoławczego niesporne w sprawie okoliczności nie dawały podstaw do przyjęcia, że w przypadku wnioskodawcy zachodzi szczególnie uzasadniona sytuacja pozwalająca na umorzenie należności w rozumieniu art. 68 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. nr 228, poz. 2255 ze zm.). Należy podkreślić, że szczególnie uzasadnione sytuacje oznaczają bowiem sytuacje wyjątkowe, losowe, które ze względów zdrowotnych lub rodzinnych, tak obciążają budżet zobowiązanego, że trwale nie pozwalają na uregulowanie należności. Norma z art. 68 cytowanej ustawy odwołuje się do dwóch kwalifikowanych przesłanek uzasadniających odstąpienie od reżimu pełnej odpowiedzialności zobowiązaniowej wobec zlikwidowanego funduszu alimentacyjnego, po pierwsze, sytuacja zdrowotna zobowiązanego, po drugie, sytuacja rodzinna. Obie przesłanki winny być szczególnie kwalifikowane, w zależności od zamierzenia zobowiązanego do realizacji. Jeżeli zatem zobowiązany zamierza w ogóle uchylić się od odpowiedzialności, poprzez umorzenie płatności, to wskazane przesłanki powinny wystąpić w wymiarze szczególnym, skutkującym pełną i trwałą niewydolnością zobowiązaniową. Skarżący powołując się na sytuację zdrowotną powinien wykazać, że stan zdrowia wyklucza jakąkolwiek aktywność zarobkową, a przy tym nie dysponuje żadnym innym źródłem dochodu pozwalającym na zaspokojenie długu bez uszczerbku dla koniecznego utrzymania, zaś powołując się na sytuację rodzinną powinien wykazać, że taką aktywność wykluczają potrzeby rodzinne. W zakresie prowadzonej analizy prawnej Sąd Apelacyjny w Katowicach w uzasadnieniu wyroku z 17 kwietnia 2007 r., sygn. akt III AUa 336/06 trafnie stwierdził: do przyjęcia, iż zachodzi szczególnie uzasadniony przypadek pozwalający na umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego nie wystarcza ustalenie, że zobowiązany aktualnie nie posiada środków utrzymania, ale konieczna jest także ocena, iż przy uwzględnieniu jego wieku, stanu rodzinnego, kwalifikacji zawodowych oraz rokowań zdrowotnych nie będzie on w stanie również w przyszłości spłacać tych należności bez narażania siebie i swojej rodziny na pozbawienie możliwości zaspakajania podstawowych potrzeb życiowych. Sąd apelacyjny podziela ten pogląd mają przy tym na uwadze, że ani sytuacja rodzinna, ani zdrowotna L. K. nie powodują takich nadzwyczajnych okoliczności, które uzasadniałyby zastosowanie wobec niego wyjątkowej instytucji umorzenia zaległości alimentacyjnych wypłaconych przez Fundusz.

Zdaniem sądu apelacyjnego, sytuacja rodzinna zobowiązanego w ogóle nie może być kwalifikowana jako szczególna, ponieważ aktualnie nie mieszka z rodziną, wobec której ma powinność partycypowania w kosztach utrzymania; tym

samym przesłanką sytuacji rodzinnej w ogóle nie determinuje możliwości zobowiązaniowych skarżącego. Wśród okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sąd I instancji wymienił to, że ubezpieczony jest samotny i w zamian za pomoc w drobnych pracach otrzymuje pożywienie oraz możliwość zamieszkiwania; po potrąceniach komorniczych z wypłacanej renty pozostaje mu kwota 364 zł. Sąd apelacyjny uznał, że jakkolwiek jest to wartość niezwykle skromna, to jednak podstawowe potrzeby bytowe są zaspokojone i nie skutkują koniecznością bieżących wydatków zważywszy, że ubezpieczony ma zabezpieczone zamieszkanie i wyżywienie. Poza tym, ubezpieczony ma trzy pełnoletnie już córki, które choć mają własne rodziny, to mogą przyczynić się do polepszenia sytuacji życiowej ojca zwłaszcza, że jego obowiązek alimentacyjny, względem nich został zrealizowany przez Fundusz. W ocenie sądu apelacyjnego również sytuacja zdrowotna zobowiązanego nie uzasadnia założenia, że w ogóle nie ma możliwości zarobkowania, a tym samym jest trwale pozbawiony dochodu umożliwiającego spłatę zadłużenia. Przeczy temu choćby stwierdzenie odwołującego, że korzysta z mieszkania i pożywienia właśnie w zamian za świadczenie drobnej pomocy przy gospodarstwie. Ponadto, sąd apelacyjny dostrzegł, że całkowita niezdolność do pracy została ustalona z powodu niedorozwoju umysłowego w stopniu lekkim, które to schorzenie istnieje od urodzenia i zostało wniesione do ubezpieczenia. Schorzenie to nie wykluczało aktywności zawodowej ubezpieczonego, który pracował do 1998 r. Podejmował się różnych prac, od ciężkich fizycznych (palacz, pomocnik palacza, traktorzysta) przez lekkie, stróż. Następnie został zarejestrowany jako osoba bezrobotna (czyli zdolna do pracy) i nie zaprzeczał, że po tym czasie, do momentu nabycia prawa do renty wykonywał różne prace dorywcze. Zdaniem sądu apelacyjnego wskazane okoliczności pozwalają na przekonujące stwierdzenie, że L. K. po dołożeniu należytej staranności, również aktualnie może podjąć prace dorywcze polepszające jego sytuację materialną, a tym samym nadal będzie mógł spłacać zaległości, i to z mniejszym obciążeniem budżetu. Skoro takie możliwości istnieją, nieuzasadnione jest stwierdzenie, że zobowiązany znajduje się w szczególnej sytuacji uzasadniającej umorzenie należności. Wymaga także podkreślenia, że trudna sytuacja materialna i życiowa rodzica nie zwalnia go od obowiązku świadczenia na potrzeby własnego dziecka, bowiem rodzic obowiązany jest dzielić się z dzieckiem nawet bardzo szczupłymi dochodami. Zwykle zaś osoby zobowiązane do uiszczenia zaległości znajdują się w trudnej sytuacji, jednak dla umorzenia zaległości wymagane jest wystąpienie szczególnie kwalifikowanego przypadku – trudnej sytuacji, w szczególności zależnej od zdarzeń losowych, na które zobowiązany nie miał wpływu, a które realnie, całkowicie i trwale uniemożliwiają realizację zaległych zobowiązań. Rozstrzygającego znaczenia, zatem nie mają twierdzenia skarżącego, że świadczenia alimentacyjne były przyznane w czasie gdy stał się bezrobotny. Okoliczność ta w żadnym razie nie zwalniała go z obowiązku alimentacyjnego, a skoro ten ciężar przerzucił na Fundusz Alimentacyjny, to musiał liczyć się z obowiązkiem zwrotu należności finansowanych, w jego zastępstwie ze środków publicznych.

W tym stanie rzeczy, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. sąd apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i orzekając co do istoty sprawy oddalił odwołanie.